

Hur kan den inkluderande undervisningen se ut för elever med läs- och skrivsvårigheter?

Elife Ay & Sevinc Sener

Specialpedagogiska institutionen
Examensarbete 15 hp
Specialpedagogik
Speciallärarprogrammet med inriktning läs- och skriv (90 hp, AN)
Höstterminen 2018
Handledare/Supervisor: Gunnar Karlsson



Stockholms
universitet

Hur kan den inkluderande undervisningen se ut för elever med läs- och skrivsvårigheter?

Elife Ay & Sevinc Sener

Sammanfattning

Skolan ska vara en skola för alla, där alla har rätt till lärande och delaktighet. Syftet med denna studie är att ta reda på hur lärare beskriver en inkluderande undervisning och hur de utifrån detta arbetar med elever som har läs- och skrivsvårigheter i årskurs tre.

Den metod vi använt oss av i vår studie är tematisk analys. Åtta lärare har intervjuats från två olika skolor och intervjuerna anses som kvalitativa. Empiriska materialet har analyserats och givit resultat i följande fem teman; *reflektion över elever med läs- och skrivsvårigheter, reflektioner över inkludering, lärarens undervisning, stöd från annan personal och det sista temat är den fysiska miljöns utseende.*

Resultatet visade att lärarna arbetar inkluderande genom att använda individanpassningar och olika metoder i undervisningen för att lärandemiljön ska bli tillgänglig för elever med läs- och skrivsvårigheter. Den fysiska miljön spelar stor roll när man utgår ifrån att ha en bra inkluderande undervisning. Lärarna använder sig av olika tekniska hjälpmedel för att underlätta för elever med läs- och skrivsvårigheter. I resultatet framkommer även vissa hinder för en inkluderande undervisning. Dessa hinder kunde till exempel vara dålig ekonomi och brist på tid.

Med stöd av denna studie har vi fått en inblick i hur tekniska hjälpmedel gynnar alla elever i klassrummet. De blir inkluderade och tekniska hjälpmedel har en motivationshöjande effekt i undervisningen. Samtliga lärare får hjälp både i och utanför klassrummen, av speciallärare, fritidspedagog och resurs. Fritidspedagog och resurs ses som en anpassning i form av en extra pedagog som stöttar i klassrummet. Dessa anpassningar bedöms av lärarna vara en viktig utgångspunkt för att eleverna ska kunna nå skolans kunskapsmål. Som lärare är det viktigt att tänka på att det inte bara finns ett sätt som fungerar för alla elever utan undervisningen måste vara individanpassad oavsett svårigheter. Det är viktigt att lärare har i åtanke elevernas läs- och skrivförmågor och deras tidigare erfarenheter när man undervisar.

Nyckelord

Grundskola, intervju, tematisk analys, inkludering, inkluderande undervisning, elever med läs- och skrivsvårigheter.



Stockholms
universitet

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Förord	4
Inledning	5
Syfte och frågeställningar	6
Bakgrund	7
Vad säger Skollagen	7
Tidigare forskning/Litteraturöversikt	8
Läs- och skrivsvårigheter	8
Lärares kunskap	8
Inkluderande undervisning	9
Individanpassad undervisning	10
Tekniska hjälpmedel	10
Metod	11
Kvalitativ intervjustudie	11
Induktiv ansats	11
Insamling av data	12
Urval	12
Genomförande	13
Tematisk analys	14
Trovärdighet och tillförlitlighet	14
Etiska överväganden	15
Resultat	16
Reflektion över elever med läs- och skrivsvårigheter	17
Svårigheter som finns hos eleverna	18
Hjälpmedel som främjar undervisningen	18
Reflektioner över inkludering	19
Förutsättningar för inkludering	19
Utmaningar som förekommer inom inkludering	20
Lärares undervisning	20
Det som främjar undervisningen	21
Det som hindrar undervisningen	21
Stöd från annan personal	22
Med resurs, speciallärare, fritidspersonal – Enskilt	22
Med resurs, speciallärare, fritidspersonal – Klass	23
Den fysiska miljöns utseende	23

Tillgänglighet i klassrummet	23
Organisationen i klassrummet.....	24
Diskussion	24
Hur uppfattar lärare begreppet inkludering?	25
Hur ser lärarna på elever med läs- och skrivsvårigheter?.....	26
Hur bedriver lärarna en inkluderande läs- och skrivundervisning för elever som har läs- och skrivsvårigheter?	27
Metoddiskussion	28
Fortsatt forskning	29
Referenser	30
Referenslitteratur	31
Bilaga 1.....	31
Bilaga 2.....	32

Förord

Denna uppsats är en D-uppsats, skriven vid Stockholms Universitet under höstens senare del år 2018. Vi som skrivit denna uppsats är Elife och Sevinc, blivande speciallärare med inriktning läs- och skriv. Vi är båda lärare i grunden och har arbetat med elever i grundskolans tidigare år.

I arbetet kring uppsatsen har vi samarbetat i alla delar. Då vi bor nära varandra har vi haft möjligheten att sitta och skriva tillsammans. Intervjuerna har vi delat på, men transkriberingen och analysarbetet har vi genomfört tillsammans.

Det har varit ett lärorikt, intensivt och givande arbete. För att kunna genomföra denna uppsats har vi varit beroende av lärare som ställt upp på intervjuer som har gett oss inblick i deras arbete. Till er ett stort tack! Vi vill även tacka vår handledare Gunnar Karlsson för all stöd och hjälp under arbetets gång och även de åtta lärare som ställde upp för intervju.

Vi tackar även våra familjer som stöttat oss under denna tuffa period.

Inledning

I Sverige råder skolplikt för alla barn och därmed är det av stor betydelse att alla verksamma inom skolan arbetar för att alla elever ska trivas och känna trygghet. Skolans viktiga uppdrag är att ge samtliga elever möjlighet att utveckla läs- och skrivfärdigheter. För att varje elev ska kunna utvecklas har läroplanen en grundsyn som medför att skolan ska vara en plats för alla elever. Målet är att varje elev ska ingå i en god miljö för att kunna utvecklas och lära oavsett förutsättningar och behov (Skolverket, 2016).

Under vår tid som lärare i grundskolan har vi mött elever som har haft läs- och skrivsvårigheter. I vissa fall har eleverna haft diagnos och andra inte. Efter att vi har funderat kring diagnos eller inte diagnos har en frågeställning väckts hos oss där vi undrat hur man kan arbeta med elever som har läs- och skrivsvårigheter utan diagnos. När vi nu har chansen att skriva ett arbete utifrån vår fördjupning inom speciallärarutbildningen vill vi undersöka hur lärare undervisar inkluderande för elever med läs- och skrivsvårigheter. Ett aktuellt ämne i dagens skola som är viktigt och relevant för vår kommande yrkesutövning.

I Salamancadeklarationen kan man läsa att alla barn oavsett fysiska, känslomässiga, intellektuella, språkliga eller andra svårigheter har rätt till en gemensam undervisning. Deklarationen är en vägledning för åtgärder inom området specialundervisning och den talar för integrerad skolgång med elever i behov av särskilt stöd där specialskolor eller specialklasser undviks. Ytterligare en aspekt som framkommer i Salamancadeklarationen är att skolan måste utgå från elevernas behov och att de får det stöd de har rätt till för att klara av målen som finns i skolan (Svenska Unescorådet, 2006).

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka hur lärare beskriver en inkluderande undervisning och hur de utifrån detta arbetar med elever som har läs- och skrivsvårigheter i årskurs tre.

- Hur uppfattar lärare begreppet inkludering?
- Hur beskriver lärarna elever med läs- och skrivsvårigheter?
- Hur bedriver lärarna en inkluderande läs- och skrivundervisning för elever som har läs- och skrivsvårigheter?

Bakgrund

Vår undersökning kommer att fokusera på ett inkluderande arbetssätt, grundläggande läs- och skrivsvårigheter som inte är en konsekvens av funktionsnedsättningar utan enbart elever med svårigheter i sin läs- och skrivutveckling. Nilholm (2005) använder begreppet definition av inkludering i ett specialpedagogiskt perspektiv. Han menar att svårigheterna inte beror på individen utan uppstår i undervisningen, vilket är en betydelsefull utgångspunkt i anslutning till inkludering (Nilholm, 2005).

Vad säger Skollagen

Skolorna idag bestämmer själva hur de ska lägga upp sitt arbete så länge de förhåller sig till skolans styrdokument. Lärarna som jobbar på skolan ska följa styrdokumentet, läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Skolverket, 2011). Vad säger läroplanen om hur vi ska jobba med elever som har läs- och skrivsvårigheter?

På flera ställen i läroplanen står det att undervisningen ska vara anpassad efter elevernas behov och elever som har ett speciellt behov ska få den hjälp de behöver. Skolor har i uppgift att arbeta utifrån eleverna och lära dem utifrån deras förmågor. De har i uppgift att hjälpa eleverna, ta hänsyn till deras erfarenheter, svårigheter och behov.

Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper (Skolverket, 2011, s.8).

Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla (Skolverket, 2011, s.8).

En god läs- och skrivfärdighet är viktigt för att kunna klara av skolarbetet och för att fungera i samhället. Det senaste decenniet har kravet på att förstå och handskas med skriftspråket ökat. Det finns en tydlig anknytning mellan individens läs- och skrivförmåga och självbild. De som får problem med att lära sig att läsa och skriva hamnar utanför. Elever som stöter på misslyckanden under sin läs- och skrivinläring påverkas negativt i självtilliten (Fridolfsson, 2015).

Det talas mycket om en inkluderande undervisning i den svenska skolan. Nilholm & Göransson (2013) presenterar i sin bok om hur skolan ska bli mer inkluderande och om hur alla elever ska ha en bra skolsituation. Begreppet bygger på ett förhållningssätt där olikheter ses som en tillgång.

Allodi (2010) anser att det är viktigt att skapa bra miljöer i skolan, inkluderande utbildningsmiljöer som tar hänsyn till alla elever och som motverkar skolsvårigheter och exkludering. Hon menar att miljön påverkar elevernas motivation och därför är det viktigt att bidra med en inkluderande miljö som tar hänsyn till elever med svårigheter.

Skolans uppgift är att se till att alla barn, inklusive de barn som har stora svårigheter blir läsare och skrivare (Fridolfsson, 2015). Barnets första tid i skolan har en avgörande betydelse för dess utveckling av läsning och skrivning. Fridolfsson (2015) menar att barn vid sju årsålder har utvecklat en självbild och att denna självbild kan påverkas och förändras. Författaren anser att det finns ett starkt samband mellan självbilden och skolprestationen. Hon menar att självbilden kan påverka inläringen så att

eleven utvecklar negativa lässtrategier. Elever som har läs- och skrivsvårigheter lär sig till exempel texter utantill eller undviker att läsa.

Tidigare forskning/Litteraturöversikt

Läs- och skrivsvårigheter

Nielsen (2005) skriver i sin avhandling *Mellan fakticitet och projekt: Läs- och skrivsvårigheter och strävan att övervinna dem* om läs- och skrivsvårigheter. Syftet med studien är att få en ökad förståelse i både skolan och i samhället för hur elever med läs- och skrivsvårigheter kan ha det samt deras mål att övervinna dessa svårigheter. I studien uppmärksammas lärares arbetssätt och metoder för hur man kan stötta elever till att övervinna sina svårigheter. Författaren förespråkar att det inte bara finns ett rätt sätt för lärare att arbeta med elever som har läs- och skrivsvårigheter. Alla elever är olika individer och därav lär de sig på olika sätt. Eleverna lär sig bäst i sammanhang som de anser vara meningsfulla för dem. Elever med läs- och skrivsvårigheter behöver oftast en tydlig struktur som är systematisk (Nielsen, 2005).

I Alatalos (2011) avhandling *Skicklig läs- och skrivundervisning i åk 1–3: om lärares möjligheter och hinder*, ligger fokus på läskunnighet, vilket är grundläggande lärarbete i de tidiga skolåren. Att identifiera vilka som har svårigheter är en betydelsefull del i läraruppdraget för att kunna förebygga läs- och skrivsvårigheter. Möjligheten att läsa kan uppfattas som vanlig kunskap, men är i själva verket en komplex färdighet. Att ha bra läsförmåga innebär att även kunna läsa främmande ord och faktiska texter som kräver både avancerad avkodningsförmåga och god läsförståelse. Det är av stor vikt att exakt identifiera vad eleverna läser, skriver och sedan bearbeta detta för att kunna hjälpa eleverna att utveckla bra läs- och skrivförmåga. Detta innebär att identifiera de svårigheter som eleverna kan ha på sitt skrivspråk, för att kunna hjälpa dessa elever att fördjupa sin läs- och skrivkompetens (Alatalo, 2011).

För att kunna bedriva en skicklig läs- och skrivundervisning är det många olika färdigheter som behövs. Det är en pedagogisk utmaning för lärarna att hjälpa varje elev att lära sig principerna för avkodning tillsammans med interaktiv och social inläring. Alatalo (2011) skriver att många elever i de tidiga skolåren har svårigheter med läsinläringen på olika sätt. Detta innebär att elever tidigt behöver igenkännas för att de ska få rätt hjälp och stöd i läsundervisningen. Skolans mål för läsundervisningen är att hjälpa samtliga elever att bli skickliga "läsare".

Jacobson (2012) beskriver att det finns olika faktorer som påverkar elevers läs- och skrivförmåga. Dessa faktorer kan påverka elevers läsning, skrivning och i och med det även bidra till läs- och skrivsvårigheter. Dessa faktorer är enligt författaren språkliga, begåvning, sociala, emotionella, brister i syn och hörsel, mognad, medicinska, neuropsykiatriska faktorer, för lite övning och slutligen fonologiska faktorer. Jacobson (2012) ger även exempel på samhälleliga faktorer och beskriver att kravet på läskunnighet har ökat de senaste årtiondena. Förr var samhället annorlunda och det ställdes inte samma typ av krav på läskunnighet. Läs- och skrivsvårigheter sågs inte som ett problem.

Lärares kunskap

Dagens lärare har ett stort uppdrag och ansvar. De ska se till att alla elever oavsett social och kulturell bakgrund, kön och svårigheter ska få ett inflytande över sitt arbetssätt. Skolorna ska vara beredda för att möta alla elever (Ahlberg, 2009). Allodi (2010) menar att det är viktigt att utveckla miljöer som är

gynnsamma i skolan, då vi vill skapa inkluderande lärmiljöer. Lärarna förväntas att utveckla sin förmåga till att möjliggöra ett socialt klimat i gruppen som är anpassat till alla elever.

Tjernberg (2013) skriver i sin avhandling *Framgångsfaktorer i läs- och skrivlärande: En praxisorienterad studie med utgångspunkt i skolpraktiken* om olika framgångsfaktorer i undervisningen för elever med läs- och skrivsvårigheter. I avhandlingen har man analyserat framgångsfaktorer i läs- och skrivinläringen och även hur lärare utvecklar sin yrkeskompetens. I Tjernbergs (2013) avhandling kan man läsa om hur man kan möta alla elever och betydelsen av olika undervisningsmetoder. Detta för att som lärare på bästa sätt möta elever med olika förutsättningar i skolan. I studien framkommer även att anpassade läromedel och ett tryggt klassrumsklimat är viktiga faktorer. På detta sätt möter man den stora variationen i klassrummet och alla elever blir delaktiga under lektionen. Lärarna kan även på detta sätt se vart eleverna befinner sig i sin kunskapsutveckling och kan arbeta utifrån detta. Alla elever får möjlighet till ett lustfyllt lärande utifrån sina kvalifikationer i en social kontext. Lärarna planerar varierande lärandetillfällen, anpassar arbetsmaterial, läromedel och innehåll till sina elever där olika förmågor kan växa. Utöver detta görs gruppsammansättningar med hänsyn till arbetsuppgift och elevens tidigare kunskaper.

Tjernberg (2013) klargör att lärares språkliga kompetenser är en avgörande faktor för hur de kan utveckla elevernas kunskaper inom läsning och skrivning för att en språkutveckling ska ske. Lärare som arbetar med detta bör ha kunskaper om läs- och skrivmetoder för att tillgodose elevernas behov. Nielsen (2005) menar att lärare behöver ha språklig och fonologisk medvetenhet för att kunna hjälpa elever som har läs- och skrivsvårigheter att utvecklas. Tjernberg (2013) tar i sin studie upp att många lärare saknar fonologiska kunskaper och därmed inte kan hjälpa de elever som har läs- och skrivsvårigheter på ett givande sätt. Denna fonologiska kunskap behövs för att man ska kunna undervisa elever med svårigheter.

Inkluderande undervisning

Inom skolans värld kan det vara svårt för lärarna att veta hur de ska arbeta för att få en inkluderande undervisning som fungerar i praktiken (Göransson & Nilholm, 2013). Inkluderingsbegreppet finns inte utskrivet i skolans styrdokument men många värderingar i styrdokumentet överensstämmer med vad en inkluderande skola betyder (Göransson & Nilholm, 2013).

Då inkludering inte endast handlar om placering så måste inte all undervisning ske i samma rumsliga miljö utan strävan måste vara att förstå alla elevers olikheter och anpassa undervisningen därefter (Persson & Persson, 2012). Det handlar om att ha ett inkluderande förhållningssätt och att se elevers olikheter som en möjlighet för klassen och ha det som en drivkraft till lärande (Skolverket, 2013). Elever som halkar efter i sin läs- och skrivutveckling kan få skrivsvårigheter. Dessa elever har rätt till stöttning som krävs för att uppnå kunskapskraven, precis som alla andra elever (Skolverket, 2013).

Nilholm (2006) förespråkar olika åtgärder som är presenterade i punktform och kan utföras för att det ska bli en givande inkludering. Åtgärderna är även viktiga för att få en fungerande skola och inkluderande undervisning. Tanken med åtgärderna är att de ska användas som en utgångspunkt och inte som en checklista som måste följas.

Åtgärderna är följande;

- ”Ledarskap med en klar vision
- engagemang från elever och föräldrar
- lärares attityder
- övergripande planering med uppföljningar

- reflektion
 - kompetensutveckling
 - flexibelt stöd
 - övergripande policy
 - samarbete i undervisningen
 - goda ekonomiska möjligheter”
- (Nilholm, 2006, s.44)

Åtgärderna i korta drag handlar om ledarskap och betydelsen av lärarens kompetens och mål. Samt arbetet kring undervisningen och för detta behövs övergripande planering med uppföljning i förväg. Utvärdering görs regelbundet för att se att ingen elev kommer efter i undervisningen. Klasslärare bör samarbeta med andra lärare för att skapa varierande undervisningstillfällen, där alla elever är delaktiga. Även samarbete med föräldrarna är betydelsefullt. Inkluderingsarbetet kräver stöd från hela verksamheten samt hemmet. I en klass finns det elever som är på olika utvecklingsnivåer och elever med särskilda behov. Det pedagogiska arbetet anpassas efter behovet. För att verksamheten ska vara fungerande krävs kunskap om inkludering inom det specialpedagogiska området. Anpassad undervisning innebär att undervisa utifrån elevernas olika behov så att de känner sig delaktiga och inkluderade (Nilholm, 2006).

Individanpassad undervisning

Boo (2014) skriver i sin avhandling *Lärares arbete med individanpassning: Strategier och dilemman i klassrummet* att lärares arbetssätt av individanpassning i undervisningen med fokus på vilka strategier som används och även vilka dilemma som uppstår. I avhandlingen beskrivs även vad lärare gör och hur lärare gör för att det ska ske en individanpassad undervisning. Ett generellt dilemma som kommer fram i Boos (2014) avhandling är den idealiska individanpassningen för att kunna möta eleverns olikheter. Lärarna har en vision som ställs mot tids och effektivitetsstyrda individanpassningar. Detta är inte praktiskt möjligt i klassrummet. På grund av yttre ramar som är arbetskrävande reformer som till exempel är att ge alla elever samma förutsättningar till god utbildning och klasstorlek. Lärarna känner att de inte lever upp till den idealistiska bilden och med detta uppstår det ett hinder mellan det önskvärda och det praktiska. Lärarna i avhandlingen känner sig otillräckliga av detta och får dåligt samvete (Boo, 2014).

För att lärandemiljön ska upplevas som inkluderande för alla elever krävs det att det finns en tillgänglig lärandemiljö med olika strategier. Ur ett kategoriskt och kompensatoriskt perspektiv har man fokus på behovet av anpassningar mot individen och kompensatoriska anpassningar kan då komma att användas i form av kompensatoriska hjälpmedel samt enskild undervisning i annan miljö än i klassrummet. Skulle lärarna i stället utgå ifrån ett relationellt eller kritiskt perspektiv har man fokus på åtgärder mot miljön i syfte att göra lärandemiljön åtkomlig för eleven (Nilholm & Göransson 2013; Persson & Persson, 2012)

Tekniska hjälpmedel

Olika alternativ för inlärningsmetoder är betydelsefullt för att alla elever har olika sätt att ta till sig kunskap på, men även olika sätt att förstå kunskap (Carlsson, 2009). Statens skriver i sin offentliga utredning (SOU 2013:58) att barn som inte utvecklat flyt i sin läsning och riskerar att halka efter i

undervisningen behöver någon form av hjälpmedel, detta för att kunna klara av studierna och hålla samma takt med resterande elever i klassen. Skolans plikt är att anpassa undervisningen efter varje elevs förutsättningar och behov. Detta framgår både i Lgr11 (Skolverket, 2011) och Statens offentliga utredning (SOU 2013:58).

De hjälpmedel som finns tillgängliga i skolorna idag kan vara ljudböcker, datorer, lättlästa böcker, men även lärarnas stöd är viktigt. Carlsson (2009) betonar vikten av användning av datorer. Hon menar att det tar mycket tid och övning för att klara av datorer, vidare skriver hon att när man lärt sig att hantera datorn är det ett verktyg som kan underlätta för eleven.

Fouganthine (2012) skriver i sin avhandling *Dyslexi genom livet. Ett utvecklingsperspektiv på läs- och skrivsvårigheter* att en viktig motivationshöjande effekt för elever när det gäller att komma vidare i sin utveckling är att lägga fokus på tekniska hjälpmedel. Detta när man talar om kompensation för elever med läs- och skrivsvårigheter (Fouganthine, 2012). Fouganthine (2012) menar att för att motivera eleverna framåt i sin utveckling krävs motivation. Eleven behöver utveckla strategier för att komma vidare och förbi sina svårigheter. Tillgång till tekniska hjälpmedel i form av digitala verktyg kan påverka elevernas läs- och skrivförmåga till det bättre.

Metod

I denna del redogör vi för val av metod och vilken sorts datainsamling vi använt oss av. Vi redogör också för hur vårt genomförande gått till och urval av källa. Likaså tillförlitligheten och de etiska principerna kommer att redovisas.

Kvalitativ intervjustudie

Studiens syfte har avgjort valet av metod. Vi var intresserade av att ta reda på hur lärare tolkar en inkluderande undervisning. Samt hur de utifrån detta arbetar med elever i årskurs tre som har läs- och skrivsvårigheter. Kvalitativ intervjustudie var det som lämpade sig bäst för att kunna besvara våra forskningsfrågor. Det kvalitativa forskningsfältet definierar det som handlar om att tolka och fånga olika aspekter inom den psykologiska eller sociala världen (Braun & Clarke, 2013). Den kvalitativa forskningsintervjun användes som ett redskap för att kunna nå en djupare förståelse för innehåll och problem som vi vill klarlägga (Kvale & Brinkmann, 2014).

Induktiv ansats

I denna studie har vi valt en induktiv ansats. Med hjälp av en induktiv ansats försöker vi att förhålla oss till och analysera vårt material och så förutsättningslöst det går. Detta innebär att vi opartisk analyserat texter som baseras på lärarens beskrivning av deras upplevelser kring inkludering och hur de genomför en inkluderande undervisning med elever som har läs- och skrivsvårigheter. Vår empiri avgör vilka frågor vi söker svar på (Kvale & Brinkmann, 2014). Deduktion avser att styrka eller att avfärda en teori eller hypotes. Vid induktiv ansats blir resultatet inte lika bindande då man försöker komma fram till ett generellt konstaterande kring ett fenomen. Resultatet blir mer bindande vid en deduktiv ansats eftersom likartad

undersökning av samma fenomen kan fastställa avvikelser och andra resultat (Fejes & Thornberg, 2009; Hartman, 2004; Kvale & Brinkmann, 2014).

Insamling av data

Under intervjuerna hade vi en intervjuguide och började intervjuerna med öppna frågor. Detta gjorde vi för att öppna upp ämnet. Enligt Kvale & Brinkmann (2014) är kvalitativ intervju en form som man kan ha, där möjlighet för följdfrågor finns. Under intervjuerna ställdes även följdfrågor för att få en djupare förståelse. Dessa är formulerade för att kunna utveckla våra frågeställningar (Braun & Clarke, 2013). Efter att vi genomfört datainsamlingen har vi sedan, med stöd av en intervjuguide analyserat data med hjälp av tematisk analys.

Vi strävade efter att hålla nyanserade beskrivningar och återge det lärarna berättat. Utifrån intervjuerna har vi försökt att förstå lärarnas egen verklighet, erfarenheter och perspektiv. Vi har transkriberat ordagrant och de intervjuade har fått möjlighet att läsa igenom transkriberingen (Kvale & Brinkmann, 2014).

Under insamling av data för studien genomfördes åtta intervjuer med lärare som undervisar i årskurs 3 från två olika grundskolor. Till intervjuerna har vi haft en intervjuguide (Se bilaga 2). I vår intervjuguide fanns frågor och områden som skulle behandlas under intervjuerna (Bryman, 2011).

Urval

Vi tog kontakt med två skolor som vi haft vår VFU på, när vi studerade till lärare. Eftersom vi tidigare har haft kontakt med respektive skolor ville lärarna gärna ställa upp på en intervju. Lärarna har varit verksamma lärare och spridningen på yrkeserfarenhet ligger mellan 6 till 15 år. Samtliga lärare är idag mentorer för en elevgrupp. I början av skrivandet av studien var det svårt i inledningsskedet att komma fram till hur många personer som skulle intervjuas. Bryman (2011) menar att det kan komma upp fler aktuella grupper att intervjuas under studiens gång. Till uppsatsen valde vi åtta lärare som var verksamma i årskurs tre. Anledningen till detta val var att eleverna har samma mål att kunna läsa i årskurs tre. Hade vi valt årskurs ett och två är det för tidigt att upptäcka svårigheter inom läs- och skriv. Vi föredrog att göra en kvalitativ studie. I en kvalitativ studie är litet antal intervjuer mellan fyra till åtta personer lämplig enligt Trost (2010). I vår studie ansåg vi att det inte behövdes kompletterande intervjuer eftersom datamaterialet vi fick av våra respondenter var tillräckligt.

Då det i vårt urval ingår endast åtta lärare och dessa står för en liten del av Sveriges lärare. Studiens resultat kan påverkas av detta bland annat för att deltagande lärare kan ha olika uppfattningar av begreppet inkludering. Vi har under studien utgått från bekvämlighetsurval. Vilket innebär att deltagarna har varit lärare som varit tillgängliga under den perioden som studien genomförts (Bryman, 2011). Bryman (2011) menar på att genom att använda sig av bekvämlighetsurval kan det medföra vissa problem. De problem som kan uppstå med bekvämlighetsurval är att det är omöjligt att generalisera resultaten i studien. Detta är vi medvetna om och vi har inga tankar på att försöka ge generella svar på hur alla verksamma lärare tänker kring begreppet inkludering och hur de inkluderar elever med läs- och skrivsvårigheter. Lärarna faller in under kategorierna, utbildning, årskurs och erfarenhet inom yrket. Skolorna skiljer sig angående elever som har olika socioekonomiska bakgrunder. Fyra av lärarna arbetar på en skola där elevernas bakgrund har en stor ekonomisk spridning. De andra fyra lärare arbetar på en skola där eleverna inte har samma socioekonomiska bakgrund. Den skillnad vi kunde se var att den skola som inte har stor socioekonomisk skillnad hade bättre förutsättningar. I studien deltog enbart kvinnliga lärare. Detta berodde på att de skolor vi genomförde intervjuerna på, fanns enbart kvinnliga lärare på årskurs tre.

Tabell 1. Lärarna

Benämning	Nuvarande årskurs	Antal år i yrket	Kön
Lärare 1	3	6	Kvinna
Lärare 2	3	8	Kvinna
Lärare 3	3	15	Kvinna
Lärare 4	3	6	Kvinna
Lärare 5	3	7	Kvinna
Lärare 6	3	15	Kvinna
Lärare 7	3	10	Kvinna
Lärare 8	3	12	Kvinna

Genomförande

Kvale & Brinkmann (2014) skriver att man bör informera intervjupersonerna om undersökningens syfte, hur den är upplagd, att de deltar frivilligt och att svaren endast används i forskningsändamål. Vi började med att skriva ett informationsbrev om studiens syfte (se bilaga 1).

Informationsbrevet mailades ut till berörda skolor där det framgick om det fanns intresse för att vara med i undersökningen. De lärare som återkopplade och ville delta i en intervju bokades det en intervjutid med. Under intervjutillfällena satt vi i ett litet arbetsrum, för att uppnå en lugn miljö och inte bli störda. Innan vi började med intervjuerna gick vi igenom samtyckeskavet, en kort presentation av undersökningen samt syftet med vår undersökning och vad lärarnas svar skulle användas till förklarades. Vi var noga med att berätta att lärarna hade möjlighet att avbryta när som helst under och efter intervjun. Lärarna tillfrågades om det gick bra att vi använde oss av ljudinspelning, för att vi lättare skulle kunna citera i vår undersökning, vi fick godkännande av samtliga lärare. Intervjufrågorna hade vi bestämt i förväg, följt av följdfrågor som grundades på lärarnas svar. Intervjuerna tog 35–40 minuter. När vi var klara med intervjuerna fick lärarna möjlighet att komplettera deras svar. Den här undersökningsmetoden som vi använt oss utav är tidskrävande då intervjuerna transkriberades (Bryman, 2011). Även om denna metod är tidskrävande anser vi att det finns en fördel och det är att en djupare och mer reflekterande svar från deltagarna uppnås. Lärarna tackades för deras medverkan (Kvale & Brinkmann, 2014).

Intervjumaterialet som skedde via ljudinspelning transkriberades efter varje genomförd intervju (Trost, 2010). Trost (2010) förespråkar att olika metoder kan användas efter intervjun

för att fånga upp respondenternas svar. I denna undersökning har vi valt att använda den metod som innebär att lyssna igenom det inspelade samtalet och skriva upp allt som sagts i samtalet. Efter vi transkriberat intervjuerna fanns det totalt 50 sidor transkriberade data.

Tematisk analys

I denna studie var vi ute efter att se likheter och skillnader i det hela och hur en inkluderande undervisning konkretiseras. Vi utgick från en tematisk forskningsansats. Detta gjorde vi för att kunna hitta teman i vårt intervjumaterial och därefter se likheter och skillnader.

Vi har utgått från Clarke & Braun (2013) när vi utfört vår analys. Vi började med att få en överblick över intervjumaterialet genom att läsa. Därefter har vi fört anteckningar över det som överensstämde i förhållande till våra frågeställningar. Frågeställningarna har anpassats under arbetets gång. När vi gjort vår tematiska analys har vi följt 6 steg som Clarke & Braun (2013) beskriver;

Steg 1) Bekanta sig med empirin,

steg 2) Kodning,

Steg 3) Leta efter teman,

Steg 4) Granska teman,

Steg 5) Beskriva och namnge teman,

Steg 6) Sammanställa materialet.

(Clarke & Braun, 2013).

Vårt första steg i analysprocessen var att vi läste igenom transkriptionerna ett antal gånger för att göra oss bekanta med datamaterialet samt för att få en uppfattning av materialets innehåll (Braun & Clarke, 2013). I analysarbetet var utgångspunkten att försöka hitta det som var av intresse till våra forskningsfrågor.

Andra steget var att vi kodade vårt datamaterial, vilket innebar en transkription i taget (Clarke & Braun, 2013). All data som var relevant för våra forskningsfrågor kodades. Efter att vi kodat allt datamaterial skrev vi in koderna i en tabell (se tabell 2).

Med utgångspunkt i kodschemat har vi försökt att systematiskt ta reda på betydande drag i datamaterialet, genom att hitta viktiga mönster som upprepar sig i våra åtta transkriberingar (datamaterial) och utifrån dessa har vi bestämt teman (Braun & Clarke, 2013).

Sista steget var att kontrollera och omarbeta våra teman. För att kunna göra detta var vi tvungna att gå tillbaka till det kodade datamaterialet. Detta gjorde vi för att granska hur väl temana stämde överens (Braun & Clarke, 2013).

Avslutningsvis läste vi igenom hela vårt datamaterial, för att vara säkra på att våra teman överensstämde med det empiriska materialet och svarade på våra forskningsfrågor (Braun & Clarke, 2013) (se tabell 2).

Trovärdighet och tillförlitlighet

Bryman(2011) menar att reliabilitet och validitet inte är i fokus för en kvalitativ forskning. Då man inte är intresserad av statistik och mäta, vid en kvantitativ forskning. Bryman (2011) förklarar att inom kvalitativ forskning är tillförlitlighet och trovärdighet viktiga begrepp. Tillförlitlighet består av fyra komponenter som är följande; trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och konfirmering. Med

trovärdighet kan man mäta hur troliga eller sannolika resultaten är. Detta kan göras genom att forskningen utförs på ett passande sätt och håller sig till de regler som finns.

Begreppet trovärdighet används för att ge en redogörelse för hur väl undersökningen är gjord och speglar det som ska undersökas. I kvalitativ forskning resonerar man oftast om undersökningens trovärdighet och tillförlitlighet. Det vill säga om undersökningen mäter det som den ska mäta, om man besvarat syfte och frågeställningar. Man granskar metoder som använts i studien och tar reda på det som avses granskas. Det är betydelsefullt att man är objektiv (Eliasson, 2013; Kvale & Brinkmann, 2014; Fejes & Thorberg, 2016).

Vi har under undersökningen varit ordentliga med att föra anteckningar av de olika steg som vi gjort, för att sedan kunna redogöra detta i vår uppsats. I vår undersökning har vi utfört åtta intervjuer med lärare som är verksamma i årskurs tre. Vi har undersökt deras beskrivningar av inkludering och hur de utifrån detta arbetar med inkluderande undervisning med elever som har läs- och skrivsvårigheter. I vår uppsats ligger fokus på intervjupersonernas upplevelser. Våra åtta informanter är lärare med olika bakgrund. I vårt intervjumaterial förekommer likheter eftersom alla är verksamma inom skolan och därmed tror vi att man kan hitta dessa teman vi har i andra kontext. Trovärdighet handlar om att det resultat som framkommer ska vara trovärdigt. Som forskare krävs det att kunna säkerhetsställa att forskningen utförts enligt de regler som finns. Samt att intervjupersonerna ska kunna bekräfta att resultatet stämmer överens med deras intervjusvar (Bryman, 2011). Trovärdighet innebär att vi måste kunna visa läsaren att vår empiri och analyser är trovärdiga. Detta genom att visa på att vår data är insamlad på ett trovärdigt sätt. Frågorna i vår intervjuguide har en stor roll och förmågan att vara objektiva, det vill säga att vi har varit sakliga och utan åsikter och inte tagit ställning i frågorna. Det viktiga har varit att inte påverka informanterna med våra åsikter och värderingar än deras egna. Då det är informanternas opåverkade upplevelser vi vill komma åt (Trost, 2010).

Etiska överväganden

Kvale och Brinkmann (2009) beskriver att i intervjuer är moral och etik väsentliga. Författarna menar att undersökningen som man gör ska medföra ny kunskap för samhället och ska vara till nytta och kunna påverka vår åsikt av människan. Författarna förklarar vidare att man bör vara insatt i att det sociala samspelet påverkar intervjupersonen. Även reflektera över vilka konsekvenser forskningen kan resultera i aktuell undersökningsgrupp och informant. Det är viktigt att vi som forskare noggrant reflekterar över resultatet så att det överensstämmer med intervjupersonens tolkning. Bryman(2011) och Vetenskapsrådet (2002) förklarar fyra centrala etiska överväganden vid kvalitativa undersökningar.

I vår studie framgår det fyra etiska centrala överväganden:

- 1) informationskravet
- 2) samtyckeskravet
- 3) konfidentialitet
- 4) nyttjandekravet

Första centrala etiska övervägandet är *informationskravet*, vilket innebär att vi som forskare ska informera informanterna om syftet med studien och upplägget av undersökningen. Informanterna ska bli informerade om att deras deltagande är helt frivilligt och kan avbrytas på deras begäran. Andra centrala etiska övervägandet är *samtyckeskravet*, vilket tydliggör att undersökningen bygger på informanternas frivilliga medverkan. Det tredje centrala övervägandet är *konfidentialitetskravet* som innebär att vi som forskare har ansvar över att behandla materialet med försiktighet och skyddar informationen så att ingen utomstående kan komma åt den. Detta medför att det empiriska materialet inte ska kunna kopplas till enskild person eller verksamhet. Sista centrala etiska övervägandet är

nyttjandekravet som innebär att det material som samlats in endast kommer att användas till den undersökning och uppsats som deltagaren samtycker till (Bryman, 2011; Vetenskapsrådet, 2002).

För att ta hänsyn till informations- och samtyckeskravet fick alla våra informanter ta del av ett informationsbrev. I informationsbrevet beskrevs syftet med undersökningen och upplägget av intervjuerna. Det framgick även i informationsbrevet att deltagandet var frivilligt och att materialet skulle hanteras efter konfidentialitetskravet. Under intervjutillfällena gick vi ännu en gång igenom undersökningens syfte och upplägg samt informerade om konfidentialitetskravet. Vi förklarade att deras deltagande var frivilligt och kontrollerade att de fortfarande ville genomföra intervjun. Vi förtydligade att de under intervjun kunde välja att närsomhelst hoppa av utan vidare förklaring. Allt material har vi under undersökningens gång bevarat anonymt på ett USB-minne (Bryman, 2011; Vetenskapsrådet, 2002).

Resultat

I resultatdelen presenteras datainsamlingen genom tematisk analys som är kopplad till studiens frågeställningar, tidigare forskning och det teoretiska perspektivet. För att göra det tydligt har vi presenterat resultatet under fem huvudteman:

Vårt första tema är *reflektion över elever med läs- och skrivsvårigheter*

andra temat är *reflektioner över inkludering*

tredje temat är *lärarens undervisning*

fjärde temat är *stöd från annan personal*

och det sista temat är *den fysiska miljöns utseende*.

Dessa teman har sedan underkategorier med citat från de intervjuade lärarna.

Vi gör även en kort beskrivning av skolorna och personalen. Vi har intervjuat åtta lärare från två olika skolor, varav fyra från varje skola. Vi har valt att kalla skolorna för Skola 1 och Skola 2 under resultatdelen.

Skola 1 har cirka 380 elever från förskoleklass upp till årskurs sex och ligger mitt i en förort i Stockholm. Grundsärskolan bedriver undervisningen från årskurs F-5 samt inriktning träningskola årskurs F-5. Nästan alla elever har ett annat modersmål än svenska och det talas cirka 30 olika språk på skolan. Området kännetecknas av stor segregation, med ensamma föräldrar och sociala problem. De intervjuade lärarna arbetar med årskurs tre, tillsammans med fritidspersonal i varje klass. Fritidshemsverksamheten är i sammanhängande med skolan både vad det gäller verksamhet och lokalmässigt. I varje klass finns det 28 elever. På skolan finns två speciallärare som är kopplade till årskurs tre. Man har även en och ett halvt lärarsystem på skolan, vilket möjliggör fler halvklasstillfällen i veckan.

Skola 2 ligger centralt beläget i Stockholm med närhet till grönområden. Skolan är en grundskola med åldershomogena klasser från förskoleklass upp till årskurs nio. Skolan har cirka 700 elever. Fritidshemsverksamheten är sammanhängande med skolan både vad det gäller verksamhet och

lokalmässigt. Skolan har även elever som läser enligt grundsärskolans läroplan. Skolan har två lärarsystem i varje årskurs. Vilket innebär att man har två lärare i varje klassrum och mindre undervisningsgrupper. På skolan finns fyra specialpedagoger och två speciallärare. En speciallärare är knuten till årkurs tre. Det är en skola där 50% av eleverna har ett annat modersmål än svenska. I varje klass i årskurs tre finns en resurspedagog som är resurs till hela klassen och inte till en enskild elev.

Nedan har vi valt att citera ur lärarnas svar under rubrikerna för att stärka vårt resultat. Tre punkter ... innebär att vi har valt att ta bort det oväsentliga och stakningar eftersom vi ansåg att det inte tillför något till vår resultatdel.

Reflektion över elever med läs- och skrivsvårigheter

Under den här rubriken har vi två underrubriker där vi tar upp svårigheter som finns hos eleverna och det som främjar undervisningen för elever med läs- och skrivsvårigheter. Svårigheterna har vi samlat under rubriken *svårigheter som finns hos eleverna* och det som främjar undervisningen har vi samlat under rubriken *hjälpmedel som främjar undervisningen*.

Under intervjuerna nämnde lärarna att det har blivit allt vanligare med läs- och skrivsvårigheter i skolan och detta medför att det blir mer press för den undervisande läraren. Det finns flera faktorer som kan påverka elevernas läsning och skrivning.

Som lärare måste man ha förståelse för att elever kan ha eller har olika läs- och skrivsvårigheter, vilket kan visa sig på olika sätt. Något som samtliga lärare framför är att det kan vara koncentrationssvårigheter som påverkar läsningen och att eleven kan vara sen i sin läsutveckling. De intervjuade lärarna menar att eleven kan ha svårt att prestera under lektionerna och kan därmed ha svårt att nå målen i skolan.

Ytterligare en aspekt som lärarna framförde var att ordförståelsen har blivit sämre bland eleverna. Lärarna nämnde att några elever kan läsa, men utan förståelse. Det vill säga att de inte har läsförståelsen klar för sig. De läser mer mekaniskt, men det låter oftast tomt.

Lärarna nämnde även att elever kan komma från hemförhållanden där läsningen inte har introducerats, man läser mindre eller kommer från en understimulerad hemmiljö. Därmed menar lärarna att det kan vara svårt att introducera läsning och skrivning för dessa elever. Lärarna menar vidare att det även är svårt för eleverna att ta till sig läsning och skrivning i skolan då det inte har uppmuntrats hemifrån. Samtliga lärare framförde även att läsningen är en invecklad förmåga och svårigheter framkommer hela tiden. Det krävs lång tid och läs- och skrivträning för att eleverna ska kunna utvecklas. Några nämner även att språket spelar en stor roll. De elever som har ett annat modersmål kan ha svårigheter med läs- och skrivinläringen.

Lärarna använder sig av olika hjälpmedel i undervisningen för att underlätta för elever med läs- och skrivsvårigheter. Lärarna anser även att det gynnar alla elever i klassrummet genom att integrera tekniska hjälpmedel i sin undervisning. De undervisande lärarna menar att de inte kan förvänta sig att eleverna ska klara av att använda tekniska hjälpmedel på egen hand. De behöver lära sig hur man använder och de är beroende av samtal med läraren för att klara av sina uppgifter.

På skolorna finns det bestämmelser om vilka kartläggningmaterial som ska användas, i vilken årskurs och när på terminen dessa ska utföras. Dessa kartläggningmaterial är bra underlag för läraren, så att de kan se vad eleverna befinner sig i sin läs- och skrivutveckling, behöver träna mer på och vad lärarna behöver arbeta särskilt med i sin undervisning. Kartläggningmaterialen delas ut eller utförs av specialläraren eller specialpedagogen.

Svårigheter som finns hos eleverna

Svårigheter som finns hos eleverna idag är att de läser mekaniskt, är sena i läsutvecklingen och ordförståelsen är dålig. Lärarna i studien menar på att man läser mindre hemma och att om man har ett annat modersmål påverkar det läs- och skrivutvecklingen. Det är viktigt att läraren presenterar de tekniska hjälpmedel som finns i skolan för eleverna för att eleverna ska kunna använda dessa.

Det är viktigt att jag som lärare introducerar och visar eleverna de tekniska hjälpmedlen som finns...

Svårigheterna kan vara det mekaniska... eleverna läser, men det låter tomt finns ingen känsla. Läsförståelsen saknas.

... ordförståelsen eller ordförrådet är sämre bland eleverna idag än förr.

Hemförhållandena kan medföra svårigheter där läsningen inte har introducerats eller så kan hemmiljön vara understimulerad...detta kan medföra att det är svårt för eleverna att ta till sig läsning och skrivning i skolan eftersom det inte har uppmuntrats hemifrån.

Språket, ett annat modersmål spelar stor roll... elever som talar ett annat modersmål hemma kan ha svårigheter med läs – och skrivinläringen.

Hjälpmedel som främjar undervisningen

I skolorna idag används olika hjälpmedel. Datorer idag räknas som tekniska hjälpmedel inom läsning och skrivning. För att datorn ska bli ett fungerande hjälpmedel för den enskilda eleven är det viktigt att läraren skapar ett arbetssätt som medför detta. Eleverna använder sig utav datorer och det datorprogram som används i skolan. Detta för att klara av uppgifter på egen hand eller med lite stöd av läraren. Kartläggningsmaterial används för att se var eleverna befinner sig i sin läsutveckling. Eleverna får tillgång till olika tekniska hjälpmedel i klassrummet som underlättar undervisningen för dem.

Vi på skolan har kartläggningsmaterial som vi gör på höstterminen och på vårterminen... för att se vart eleverna ligger...

...På vår skola finns möjligheter till tekniska hjälpmedel... det kan vara talböcker, talsyntes, e-böcker, inläsningstjänst...i varje klassrum så finns det interaktiv tavla eller projektor. Det finns även tillgång till elev Ipads och elevdatorer...

Vi har e-läromedel i de flesta ämnena vilket underlättar. Vi jobbar inte så mycket i läroböckerna. I svenska och matematik har vi arbetsböcker.

Jag har förmånen att arbeta på en skola som har fördelen till teknik och mina kollegor diskuterar och delar med sig av sin kunskap om IKT i olika lärprocesser.

Genom att eleverna använder sig av hjälpmedel som Ipads kan jag som lärare se att eleven utvecklas... och eleven tycker det är roligt att göra sina uppgifter...

Reflektioner över inkludering

Under den här rubriken har vi två underrubriker där vi tar upp det som främjar och hindrar inkluderingsarbetet. Det som främjar inkluderingsarbetet har vi under rubriken *förutsättningar för inkludering* och det som hindrar inkluderingsarbetet har vi samlat under rubriken *utmaningar som förekommer inom inkludering*.

Det framkom olika tolkningar från lärarna när det gäller begreppet inkludering och hur de anpassar undervisningen. Lärarna kunde anpassa undervisningen utifrån elevernas behov, men det fanns även utmaningar med att bedriva en inkluderande undervisning. De intervjuade lärarna ser inkluderingsarbetet som något positivt och utvecklande. Lärarna lyfter att det är en stor utmaning att ha elever med svårigheter i klassrummet under hela skoldagen. Med det menar de att det krävs mycket från läraren när man planerar och undervisar. Lärarna menar på att ett inkluderande arbetssätt varierar. De menar att man ska ha tilltro till sina elever. Som i sin tur leder till att eleverna lyckas. För lärarna innebär ett inkluderande arbetssätt att eleverna är i klassrummet under hela skoldagen. Det spelar ingen roll att eleverna har svårigheter med läs- och skriv. De får arbeta i sin egen takt. Lärarna anser att eleverna arbetar inkluderande när de får arbeta med samma sak utifrån deras förutsättningar oavsett svårigheter. Enligt lärarna är grupparbeten givande, där elevernas svårigheter kan ses som tillgångar. Ingen elev i gruppen pekas ut utan bidrar på sitt sätt. Elevernas nivå och intressen tas tillvara. Lärarna påpekade även att de elever som träffar speciallärare enskilt är elever som är i behov av det. De menar vidare att elever med läs- och skrivsvårigheter blir mer inkluderade när de har lärt sig mer om ämnet och visar det i klassrummet.

För lärarna är detta inkluderande arbetssätt en utmaning då man behöver se och lyfta många elever samtidigt. Det tar tid att planera en undervisning som är anpassad för varje elevs förutsättningar och förkunskaper.

Förutsättningar för inkludering

För att möjliggöra en inkluderande undervisning i klassrummet görs Anpassningar, man utgår från elevernas förkunskaper och förutsättningar för att alla elever ska kunna vara i klassrummet. Läraren anpassar sin undervisning för alla elever och därmed blir det variation i undervisningen och alla elever kan vara med oavsett svårigheter.

...Inkludering är en anpassbar undervisning...man har med alla elever oavsett förkunskaper...

En inkluderande undervisning... sker när alla elever är i klassrummet

...förekommer när elevernas svårigheter ses som tillgångar...eleverna bidrar på sitt sätt...elevernas nivå och intressen tas tillvara.

Utmaningar som förekommer inom inkludering

När man utgår ifrån en inkluderande undervisning förekommer utmaningar. En viktig förutsättning för undervisningen är att lärarna behöver anpassa undervisningen utifrån elevernas olika kunskaper, behov och intressen. Detta leder till att det kan bli svårt att anpassa undervisningen utifrån elevernas kunskaper och intressen. Detta är en hindrande faktor då det är svårt att följa upp just för att det är många elever i klassrummet.

Jag behöver anpassa undervisningen efter elevernas olika kunskapsnivå ...intressen.

...Har man flera elever med svårigheter blir det en stor utmaning... Jag måste tänka på dem hela tiden... och hur jag lägger upp min undervisning... för att alla ska känna sig inkluderade.

Det är många elever i klassrummet som man behöver se och lyfta, göra synliga.

...Det är svårt att ta hänsyn till så många elevers behov samtidigt.

Lärarens undervisning

Under den här rubriken har vi två underrubriker där vi tar upp det som hindrar och främjar undervisningen. Det som främjar undervisningen tar vi upp under rubriken *det som främjar undervisningen* och det som hindrar undervisningen har vi under rubriken *det som hindrar undervisningen*.

Lärarna framförde att de försöker underlätta undervisning för sina elever som har svårigheter i sin läs- och skrivutveckling. De har som mål att ha med alla elever i klassrummet oavsett sina svårigheter. Lärarna betonade att det var ett stort ansvar som låg hos dem. Att bedriva en undervisning där alla elever är inkluderade och samtidigt tänka på att individanpassa undervisningen, är inte så enkelt.

De undervisande lärarna använder sig av lättlästa böcker och anpassar läromedlen för elever med läs- och skrivsvårigheter. De bryter ner uppgifterna eller tar uppgifter från en lägre årskurs för dessa elever så att de ska känna att de lyckas med att få en bra grund. Läraren väljer att stanna upp i undervisningen vid ett problemområde, går sedan vidare när hen ser att eleverna är med och har befast kunskapen hen lärt ut.

Lärarna problematiserade att det inte finns anpassade läromedel för elever som har dessa svårigheter och om det finns så har oftast skolorna inte råd att köpa in. Det lärarna gör är att de oftast använder material som resterande klassen använder sig utav. De kopierar oftast upp materialet i större text, eller försöker hinna med att skriva om den i en kortare version, vilket är tidskrävande.

...Jag kopierar upp större text för att underlätta eller så kanske jag har tid med att skriva om texten, vilket jag sällan har.

Det som främjar undervisningen

För att stötta eleverna läser lärarna extra med dem och läser lättlästa böcker för elever med svårigheter. Lärarna anpassar uppgifter och annat material för att stötta dessa elever.

Läser extra med elever och anpassar material och uppgifter.

Jag försöker att hitta texter som inspirerar och som är utifrån elevernas intresse... Detta gör jag för att de ska känna de har förmåga att de kan klara av läsningen.

Jag läser lättlästa böcker...

Jag arbetar genom att läsa texten högt först och sedan för eleverna med svårigheter i mindre grupp... detta gör jag för att den här mindre gruppen inte ska känna sig särbehandlad.

Eleverna får arbeta utifrån deras nivå, så att de inte tappar sitt självförtroende.

Jag stöttar mina elever genom att arbeta mycket med grupparbeten och delar ut olika ansvarsområden till eleverna... för att på så vis utnyttja allas styrkor.

Det som hindrar undervisningen

Hinder som förekommer är brist på tid för att kunna anpassa läromedel. Samt att det är många elever i en klass, utsatta områden och föräldrar som inte behärskar det svenska språket. Detta leder till att samarbetet mellan hem och skola inte blir välfungerande.

Tid finns inte inom läraryrket... Jag har sällan tid för att skriva om texter som jag hade velat.

Att göra eget anpassat läromedel... då skolan inte har råd att köpa in är väldigt tidskrävande och väldigt frustrerande för mig.

Jag har väldigt många i min klass som har läs- och skrivsvårigheter och jag känner att hinna med alla i undervisningen.

Jag har väldigt många elever, 27... Det är ett utsatt område ... stort hinder för mig ibland...

Vi har många föräldrar som inte behärskar språket, ett hinder är att det inte blir ett bra samarbete med hemmet...då språket brister...

Stöd från annan personal

Under den här rubriken har vi två underrubriker där vi enbart tar upp det som främjar inkluderingsarbetet detta grundar sig på intervju svaren. Underrubrikerna tar upp hur samverkan fungerar *enskilt* och med *klass*.

Samtliga lärare nämner att de tar kontakt med specialläraren om de känner någon oro för eleven. Specialläraren gör olika tester under skolåren. Efter att man har testat eleverna kartlägger specialläraren och återkopplar sedan om hur lärarna kan jobba vidare med dessa elever. Den återkoppling man får av speciallärare fungerar oftast på alla elever och inte bara elever med svårigheter. Resurs och fritidspedagog finns oftast i klassrummet som stöd. Fritidspedagoger är med under flera lektionstillfällen. Då har lärarna möjlighet att nyttja fritidspedagogerna så att de hjälper alla elever i klassrummet.

Lärarna nämner att resurserna ses som en tillgång då de nyttjas specifikt till de elever som är i behov av dessa. Resurserna möjliggör för den enskilda eleven att kunna jobba i en mindre grupp och vara med i klassen, samt är även en resurs för de resterande eleverna i klassen.

Med resurs, speciallärare, fritidspersonal – Enskilt

Lärarna har samverkan med resurs, speciallärare och fritidspersonal. Specialläraren hjälper eleverna enskilt, de får stöttning och handledning. Har man en resurs i klassen arbetar den enskilt med den elev hen är knuten till.

...På vår skola har vi en speciallärare riktat mot lågstadiet... där finns det möjligheter att få extra hjälp, handledning och stöttning. Speciallärare arbetar även enskilt med de elever som har läs- och skrivsvårigheter.

... samverkan finns...

...Specialläraren på vår skola gör tester, kartlägger och återkopplar hur jag kan arbeta vidare i klassrummet med eleverna.

...Resursen arbetar enskilt med sin elev då den behöver stöd.

De elever som inte uppnår målen i svenska träffar specialläraren och tränar på läs- och skriv.

...Jag har en nära samverkan med specialläraren och mina elever kan enskilt kan arbete hos hen, men även att specialläraren är med i klassrummet och stöttar.

Med resurs, speciallärare, fritidspersonal – Klass

Samverkan med annan personal sker även i helklass. Fritidspersonal är med i klassrummet och hjälper även till i klassrummet efter lärarens genomgång. Hen kan även hålla i bildlektionerna. Specialläraren kommer med tips och material till hela klassen som läraren kan få nytta av.

Efter genomgången jag har i klassrummet kan fritidspersonal ta ut en grupp elever och arbeta med dessa.

... jag har en bra samverkan med fritidspedagogerna där jag delar med mig av min planering så att fritidspedagogerna är förberedda när de ska jobba med mindre grupp.

Då jag har samverkan i min klass får jag möjlighet att sitta extra med en grupp elever som har svårigheter och fritidspedagogen tar resten.

...specialläraren kommer in och är med oss ibland under skoldagen. Hen hjälper även mig då hen kan observera min undervisning och komma med feedback. Både positivt och negativt.

Specialläraren har jag stor nytta av... Hen kommer med tips, idéer och material för hela klassen.

Min fritidspersonal som samverkar med mig håller i bild, vi kan därmed ha lite... ämnesövergripande arbetsätt, det blir en röd tråd som följer.

Den fysiska miljöns utseende

Under den här rubriken har vi två underrubriker där vi tar enbart upp det som främjar inkluderingsarbetet. Underrubrikerna kallar vi för *tillgänglighet i klassrummet* och *organisationen i klassrummet*.

Lärarna menar att den fysiska miljön spelar stor roll när man utgår ifrån att ha en bra inkluderande undervisning. Det är viktigt att det finns möjlighet för eleverna att vara delaktiga och inkluderade i den fysiska miljön. Lärarna har skapat en trygg miljö i klassrummet, där man ser till att material är lättillgängligt, öppet klimat för samtal och diskussioner och eleverna känner sig trygga. Detta leder enligt lärarna till en positiv inlärningsmiljö. Lärarna nämnde även betydelsen av hur viktigt det är med möbleringen i klassrummet, med små arbetsytor och bestämda platser som bidrar till en utmanande undervisning.

Tillgänglighet i klassrummet

Lärarna i studien försöker göra materialet lättillgängligt för eleverna, för att de ska kunna ta del av det gemensamma materialet och därmed känna sig delaktiga. På så sätt kan eleverna känna att de är med och blir trygga i undervisningen. Och detta bidrar till att eleverna känner sig mer säkra, trygga och har enklare för att yttra sig.

Jag har utformat klassrummet...och den ger möjlighet till stöd vid inläringen för eleverna... Material i klassrummet är framkomligt och lätt att hitta.

Jag ser till att eleverna känner en gemenskap... som är uppbyggd på trygghet.

Jag har sett till att klassrummet främjar lärande...genom att hänga upp kunskapsmål. På detta sätt blir det synligt för eleven vad det är vi tränar på och vad de ska uppnå.

Organisationen i klassrummet

Lärarna menar att möbleringen i klassrummet är en viktig aspekt vid inläringen. Man ska inte ha för mycket saker på väggarna som distraherar eleverna. Det är viktigt att eleverna har bestämda plaster och möjlighet till små arbetsytor finns.

Jag försöker hela tiden att se vad som fungerar och inte fungerar för eleverna. Försöker att inte ha för mycket saker på väggarna som kan göra det svårt för eleverna vid inläringen...koncentrationssvårigheter...

Eleverna har bestämda plaster i klassrummet...

...jag har avgränsat små arbetsytor.

Jag har möblerat om klassrummet vilket ger möjlighet till att ha små grupper i klassrummet. Där finns det möjlighet för grupparbeten och enskilt arbete.

...Vi har anpassat lärmiljön som bidrar till utmanande undervisning.

Med bestämda platser är eleverna trygga i klassrummet...

Diskussion

I det här avsnittet presenteras en diskussion angående resultatet i detta arbete.

Syftet med denna studie var att få kunskap om hur lärare beskriver och bedriver en inkluderande undervisning med elever som har läs- och skrivsvårigheter i årskurs tre. Vi anser att tematisk analys passade bra till studiens syfte och frågeställningar.

Empirin i vår studie består av åtta kvalitativa intervjuer med verksamma pedagoger och vi har fått insikt om deras arbetssätt i respektive skola. Empiriska materialet har analyserats och givit resultat i följande fem teman; *reflektion över elever med läs- och skrivsvårigheter, reflektioner över inkludering, lärarens undervisning, stöd från annan personal och det sista temat är den fysiska miljöns utseende*. Vi vill dock påpeka att man inte kan dra några generella slutsatser utifrån en studie som är gjord på detta sätt. Studien bygger på lärares tolkningar kring begreppet inkludering och inkluderande undervisning för elever med läs- och skrivsvårigheter. Lärarna i vår studie förklarade att deras erfarenheter och dilemman endast gäller för dem, deras arbetsplats, deras elever, kollegor och deras förutsättningar.

I resultatdelen framgick det att lärarna hade mycket gemensamt kring begreppet inkludering och arbetssättet när det gäller elever med läs- och skrivsvårigheter. Resultatet visade att lärarna arbetar inkluderande genom att använda individanpassningar och olika metoder i undervisningen för att lärandemiljön ska bli tillgänglig för elever med läs- och skrivsvårigheter. Den fysiska miljön spelar stor roll när man utgår ifrån att ha en bra inkluderande undervisning. Lärarna använder sig av olika tekniska hjälpmedel för att underlätta för elever med läs- och skrivsvårigheter. I resultatet framkommer även vissa hinder. Hindren var till exempel dålig ekonomi och brist på tid.

Med stöd av denna studie har vi fått en inblick i hur tekniska hjälpmedel gynnar alla elever i klassrummet. De blir inkluderade och tekniska hjälpmedel har en motivationshöjande effekt i undervisningen. Samtliga lärare får hjälp både i och utanför klassrummen, av speciallärare, fritidspedagog och resurs. Fritidspedagog och resurs ses som en anpassning i form av en extra pedagog som stöttar i klassrummet. Dessa anpassningar bedöms av lärarna vara en viktig utgångspunkt för att eleverna ska kunna nå skolans kunskapsmål. Som lärare är det viktigt att tänka på att det inte bara finns ett sätt som fungerar för alla elever utan undervisningen måste vara individanpassad oavsett svårigheter. Det är viktigt som lärare att ha elevernas läs- och skrivförmågor och deras tidigare erfarenheter i åtanke när man undervisar.

Eftersom vi har begränsat vårt urval till lärare som arbetar i årskurs tre, lärare som har en lärarutbildning, men olika lång arbetslivserfarenhet kan vi se att det förekommer skillnader i hur lärarna tolkar och arbetar utifrån begreppet.

De intervjuade lärarnas erfarenheter visar på att en öppen lärandemiljö som är inkluderande främjar elever som har läs- och skrivsvårigheter, något som också tidigare forskning beskriver.

Denna studie försöker synliggöra hur lärare med hjälp av olika hjälpmedel kan skapa en inkluderande lärandemiljö. Studien kan även bidra med kunskap om hur en inkluderande läs-och skrivundervisning kan ske i klassrummet när man utgår från en hel grupp istället för den enskilda individen. På detta sätt gynnas både elever med och utan svårigheter.

Hur uppfattar lärare begreppet inkludering?

I studien framgick det att trygghet var en viktig aspekt för eleverna för att de ska känna sig delaktiga och inkluderade i klassrummet med sina klasskamrater. Vi vet idag inte vad lärarna menade med trygghet. Och därmed ställer vi oss frågan: Vad innebär trygghet för våra lärare och elever? Vi behöver få ytterligare förståelse för vad trygghet innebär och för att veta hur ett tryggt klimat ska kunna införas i skolorna för att förstå och få en mer inkluderande undervisning. Nilholm (2006) lyfter precis som Nilholm & Göransson (2013) att inkludering inte beror på elevernas egna erfarenheter, utan på hur läraren väljer strukturera upp sin undervisning. Eleverna måste själva känna sig delaktiga i undervisningen och därför är det viktigt att lärarna tar reda på elevernas åsikter.

När vi ser på respondenternas tankar och idéer kring inkluderande undervisning, verkar det som att alla har ett mål och tanke med detta arbete. Alla ska behandlas lika och vara delaktiga på deras villkor oavsett svårigheter. Vår tolkning utifrån lärarnas svar är att eleverna räknas som inkluderade för att de är i samma klassrum och detta förespråkar även Nilholm (2006).

Både av vår tolkning av lärarnas svar och Nilholm (2006) ser vi att det finns en problematik med att ge alla elever samma förutsättningar och samtidigt anpassa undervisningen utifrån varje elevs behov. I vårt intervjumaterial kan vi se att lärarna uttrycker sig att inkluderingsarbetet och att anpassa undervisningen utifrån elevernas behov tar mycket tid. Då de intervjuade lärarna har som mål att sträva efter ett inkluderingsarbete har de på skolan inte en gemensam plan på hur detta ska genomföras. Nilholm & Göransson (2013) menar att en plan och fasta rutiner behövs för att kunna lyckas med arbetet för en inkluderande skola.

Detta kan bero på bristen av tid som de själva poängterar, men det skulle även kunna bero på att begreppet inkludering är svårt att tolka i skolorna och inga riktlinjer finns för hur inkludering praktiskt ska genomföras.

Hur ser lärarna på elever med läs- och skrivsvårigheter?

I vår studie tolkar lärarna läs- och skrivsvårigheter på liknande sätt, men med vissa skillnader. Det som blev tydligt i vår studie var lärarnas gemensamma uppfattning av läs- och skrivsvårigheter. Lärarna menade på att det kunde ha att göra med svårigheter i den fonologiska utvecklingen, avkodning, stavning och läsförståelse. Fouganthine (2012) intygar att dessa svårigheter innebär att eleverna upplever svårigheter i sin läs- och skrivundervisning och att dessa svårigheter därför måste upptäckas tidigt. Lärarna i studien menar att kartläggningsmaterial hjälper dem att upptäcka svårigheterna tidigt för att kunna införa insatser och stöd. Lärarna menar på att man inte upptäcker alla svårigheter eleverna har med hjälp av kartläggning.

Fouganthine (2012) förtydligar att elever som förstår det talade språket, men inte förstår en text kan vara svåra att upptäcka tidigt och att de kan befinna sig i något slags gråzon. Författaren menar att kartläggningsmaterial inte alltid är en tillräcklig pedagogisk insats. Det finns elever som skapar egna metoder för att ta sig igenom undervisningen trots svårigheterna.

De likheter vi kan se som lärarna förklarar, precis som Fouganthine (2012) är att det är betydelsefullt med andra metoder än kartläggning för att upptäcka svårigheterna i tid som till exempel att det finns ett bra samarbete med andra lärare på skolan. De svårigheter eleverna har syns i samtliga ämnen på skolan. Därmed är det extra viktigt med samarbete med all personal på skolan.

Vår tolkning av lärarnas svar är att för att lärarna ska kunna lära ut till elever som har läs- och skrivsvårigheter behöver de veta hur de ska gå tillväga. Det är därför viktigt att lärarna har kunskap om de didaktiska frågeställningarna som ger möjlighet till en bra språkutveckling.

I vår undersökning har det framkommit att det är viktigt att lärare har goda förkunskaper när det gäller språkets uppbyggnad. Enligt Alatalo (2011) kan lärares brister i språkets uppbyggnad påverka undervisningen. Detta kan leda till att det påverkar språkutvecklingen för elever med läs- och skrivsvårigheter. Detta nämner även Tjernberg (2013) att lärares kunskaper och kompetenser är en betydelsefull aspekt för hur det går att utveckla elevers språkliga kunskaper. Hon nämner även hur viktigt det är att det krävs goda kunskaper om läs- och skrivmetoder för att bemöta elevers behov. Nackdelen med lärares bristande kunskaper i språkets uppbyggnad är att det kan påverka elevers inlärningsprocess genom hela skolgången.

Hur bedriver lärarna en inkluderande läs- och skrivundervisning för elever som har läs- och skrivsvårigheter?

Vi anser att faktorer som gör läs- och skrivundervisningen inkluderande är lärarnas tolkningar av att läs- och skrivundervisningen måste variera angående metoder, innehåll, arbetssätt och framförallt anpassas efter elevernas individuella kunskaper. Tjernberg (2013) förespråkar betydelsen av att göra alla elever delaktiga och ha en varierad undervisning för att kunna möta olikheter i klassrummet.

Lärarna i vår studie har förklarat innebörden av läs- och skrivsvårigheter för att kunna beskriva hur elever med svårigheter kan inkluderas i läs- och skrivundervisningen. Här framgår det ett tydligt dilemma utifrån lärarnas tolkning av inkludering. Dilemmat som lärarna lyfter är att alla elever ska kunna ingå i samma undervisning, men att den på samma gång ska vara anpassad. Nilholm (2006) menar på att man ska låta eleverna gå kvar, inte plockas bort från klassrummet, utgå från en helhet och inte placera de i olika grupper.

De intervjuade lärarna känner ett stort ansvar när det gäller att undervisa elever med läs- och skrivsvårigheter. Där elever ska få det stöd som krävs och behövs för att kunna utveckla elevers språkliga förmåga i både läsning och skrivning. I Lgr11 nämns det hur viktigt det är att anpassa undervisningen efter alla elevers behov och förutsättningar (Skolverket, 2011).

Vi tolkar det som att lärarna menar att de utformar uppgifter utifrån elevernas intresse och förmåga. Nielsen (2005) nämner att elever som får uppgifter som de tycker är intressanta ger upphov till nyfikenhet och ökad lust till att vilja lära sig mer.

Utifrån vår tolkning ser vi att lärarna anpassar uppgifterna efter elevernas förmågor och kunskaper. Detta leder till att det sker ett bra lärande där elever med läs- och skrivsvårigheter arbetar med uppgifter som är individanpassade samt strukturerade. När lärarna arbetar på detta sätt är det viktigt att de känner till elevernas styrkor och svagheter för att kunna ge eleverna anpassade uppgifter efter deras behov.

När lärarna utformar uppgifter utifrån elevernas förutsättningar är det stor vikt att lärare har de didaktiska frågeställningarna med sig. Det kan finnas både fördelar och nackdelar med individanpassade uppgifter. Fördelen är att eleverna känner att de lyckas och nackdelen kan vara att eleverna känner att de blir specialbehandlade, att de inte får lika avancerade uppgifter som resten av klassen (Tjernberg, 2013).

Utifrån vår uppfattning har lärarna anpassat stöd och gett positiv feedback till eleverna utifrån deras förutsättningar och behov för att de ska tro på sig själva. Lärarna använde sig av olika verktyg för att underlätta och stötta eleverna. Nielsen (2005) nämner att lärare som anpassar sin undervisning efter elevernas förutsättningar kan resultera i att elever lär sig och klarar sina uppgifter. Författaren menar att med anpassad stöttning efter elevernas förutsättningar kan det leda till att eleverna klarar utmanande uppgifter. Därmed är det viktigt att lärarna även har utmanande uppgifter till elever med läs- och skrivsvårigheter då de just nu bara har anpassade arbetsuppgifter för att eleverna ska känna att de lyckas.

För att eleverna ska utvecklas behövs stöd av lärare som vägleder eleverna anser vi. Detta behövs för att eleverna inte ska tappa intresse och fokus, vid utmanande uppgifter för att språkutveckling ska ske. Detta skriver även Alatalo (2011) om. Det är viktigt med utmaning för att eleverna ska få den bästa möjliga språkutvecklingen. Författaren menar att man utgår ifrån elevernas intressen, vilket även lärarna i undersökningen talar för. Det är alltså viktigt med utmanande uppgifter/ övningar och inte bara på elevernas nivå, för att utveckling ska ske. Elever som har läs- och skrivsvårigheter behöver detta för att bli bättre och kunna mer. Det ligger mycket på läraren och det är viktigt att eleverna får god vägledning. Man ska se eleverna som en elev som behöver utvecklas och inte endast som en elev med svårigheter.

Tjernberg (2013) skriver i sin studie att lärare utmanar elever med eller utan läs- och skrivsvårigheter i undervisningen. Författaren menar att man skapar uppgifter som ligger på gränsen över elevers kunskapsnivå. Man gör på detta vis för att eleverna ska utvecklas i sitt lärande. Det vi kan se från våra

intervjuresultat är att detta arbetssätt inte förekommer. I vår undersökning vill lärare att deras elever hela tiden ska lyckas och känna att de kan, men vill man att de ska utvecklas eller enbart lyckas?

Vår tolkning av lärarnas intervjusvar visar att grupparbeten förekommer där eleverna kan hjälpa varandra, grupparbeten där läraren får möjlighet att hjälpa de svaga och grupparbeten där man kan gynna elevernas styrkor. Även detta förespråkar Tjernberg (2013). Tjernberg (2013) hävdar att genom att arbeta i mindre grupper kan läraren dela ut olika ansvarsområden för att på så vis dra nytta av alla elevers styrkor. Som exempel kan det vara att några elever får ansvar för läsningen medan andra har ansvar över skrivdelen. På detta sätt blir alla elever delaktiga i samtal om arbetet och bidrar med tankar och åsikter till slutsatsen.

Lärarna i vår studie använder tekniska hjälpmedel i undervisningen för att hjälpa elever som har svårigheter med läs- och skrivinläringen. Av lärarnas beskrivningar framgår det att syftet med tekniska hjälpmedel är att göra lärandemiljön åtkomlig för elever med svårigheter. Vi anser att lärarna kan använda sig av tekniska hjälpmedel för alla elever i undervisningen för att göra undervisningen både varierad och inkluderad, detta betonar även Carlsson (2009); Fouganthine (2012). Författarna menar att detta arbetssätt har en motivationshöjande effekt i undervisningen.

En viktig aspekt att tänka på som lärare är att det inte bara finns ett sätt som fungerar för alla elever utan det måste vara individanpassat oavsett deras svårigheter. Det är viktigt att man som lärare tror på elevernas förmågor och att eleverna redan har många tidigare kunskaper. Detta innebär att man som lärare planerar sina lektioner utifrån elevernas svårigheter eftersom detta gynnar alla elever. En viktig fråga som vi ställer oss är, hur ska en lärare klara av att göra en planering där undervisningen når alla elever? Det krävs ett arbetssätt av läraren där eleverna erbjuds att använda fler sinnen, konkret material och tekniska hjälpmedel. Att använda sig av hjälpmedel som datorer och andra tekniska hjälpmedel är ett arbetssätt som stöttar elever med svårigheter, men även elever utan svårigheter, när det gäller att komma vidare i sin utveckling är att lägga fokus på tekniska hjälpmedel (Carlsson, 2009; Fouganthine 2012).

Metoddiskussion

Inför denna studie har vi hämtat information gällande etiska ställningstaganden från vetenskapsrådets hemsida (Vetenskapsrådet, 2002) och kurslitteratur som vi haft under tidigare kurser. Innan vi började med studien informerade vi intervjupersonerna med ett missivbrev om syftet, att de deltar frivilligt och kan avbryta när de vill. Vi har även informerat om vilka det är som har tillträde till intervjuerna och i detta fall var det bara vi (Bryman, 2011; Vetenskapsrådet, 2002).

Studiens resultat bygger på åtta intervjuer med verksamma lärare som arbetar i årskurs tre. Som vetenskaplig metod har semistrukturerade intervjuer använts. Detta har gjorts för att få en djupare förståelse för hur lärarna tolkar en inkluderande undervisning och hur de utifrån detta arbetar med elever som har läs- och skrivsvårigheter i årskurs tre. Genom intervjuer synliggör man det som ska undersökas (Kvale & Brinkmann, 2009).

Vi skulle kunna intervjua fler lärare för att komma fram till flera aspekter av hur lärare tolkar en inkluderande undervisning och hur de utifrån detta arbetar med elever som har läs- och skrivsvårigheter i årskurs tre. Men eftersom vi var tvungna att hålla oss inom studiens tidsram och denna metod är tidskrävande på grund av de transkriberingar som behövdes göras efter intervjuerna. Därmed hade det varit svårt att hinna med fler intervjuer för studien.

Med stöd av intervjuguiden har vi kunnat besvara studiens syfte och frågeställningar, samt att kunna hålla fokus på det vi undersökte (Kvale & Brinkmann, 2009). Frågeställningarna som finns i vår studie är till grund för våra intervjufrågor. Detta har möjliggjort att diskutera begreppet inkludering i samband med läs- och skrivsvårigheter. Detta visar sig både i vårt resultat samt i resultatdiskussion.

Med stöd av våra frågeställningar har vi kunnat skriva studien med en röd tråd, för att hålla oss till ämnet vi skriver om och inte halka in på något annat.

Metoden tematisk analys passade bra till studiens syfte och frågeställningar. Vi har efter våra intervjuer delat upp intervju svaren i olika teman med underrubriker och tydliggjort svaren från lärarnas svar (Braun & Clarke, 2013).

I resultatet var det lärare som nämnde att det inte fanns pengar för inköp av material för elever med läs- och skrivsvårigheter. Lärarna menade att ekonomin är en viktig del, för att kunna köpa in material till eleverna med svårigheterna och ge det stöd som de är i behov av.

Om mer tid hade funnits hade vi även velat utföra observationer. Då hade vi haft möjlighet att se om intervju svaren stämde överens med det vi såg. Ett annat intresse som väcktes hos oss var om resultatet skulle se annorlunda ut om vi inte bara intervjuat kvinnliga lärare. De skolor vi genomförde intervjuerna på fanns det enbart kvinnliga lärare som arbetade i årskurs tre. Hade vi valt fler skolor kanske vi hade kunnat få mer innehåll och andra svar i vår resultatdel. Vi anser att lärarnas erfarenheter gav värdefullt innehåll till vår uppsats.

Denna studie har varit väldigt lärorik för oss, vi har fått en fördjupad kunskap inom ett aktuellt specialpedagogiskt område. En kunskap som vi kommer att ha med oss in i vårt kommande yrkesliv.

Fortsatt forskning

Som en fortsättning på vår studie skulle det vara intressant att forska vidare om tillåtande klassrumsklimat och hur detta leder till en lärandemiljö för elever med läs- och skrivsvårigheter. Detta skulle vi kunna göra med hjälp av observationer och kvalitativa intervjuer med elever i årskurs tre. Vi skulle kunna undersöka vilka hinder och möjligheter eleverna upplever i skolans värld och om deras motivation till skolan har en koppling gällande svårigheterna. Vi är nyfikna om elevernas svårigheter relaterar till elevernas motivation.

Referenser

- Ahlberg, A. (2009). Kunskapsbildning i specialpedagogik. I A. Ahlberg (Red.) *Specialpedagogisk forskning. En mångfasetterad utmaning*, s. 9–28. Lund: Studentlitteratur.
- Alatalo, T. (2011). *Skicklig läs- och skrivundervisning i åk 1–3: om lärares möjligheter och hinder*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 2011. Göteborg.
- Allodi, Westling, M., (2010). Undervisningsmiljö och socialt klimat. I R. Helldin & B. Sahlin (Red.) *Etik i specialpedagogisk verksamhet: En fråga om perspektiv*. S. 49–67. Lund: Studentlitteratur.
- Bjar, Louise & Liberg, Caroline (2007). *Barn utvecklar sitt språk*. Lund: Studentlitteratur.
- Boo, S. (2014). *Lärares arbete med individanpassning: Strategier och dilemman i klassrummet*. (Licentiatavhandling) Linköping: Linköpings universitet.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder* (2.upl.). Malmö: Liberg.
- Carlsson, N. (2009). Läs- och skrivsvårigheter i det livslånga lärandet. I A. Ahlberg (red.) *Specialpedagogisk forskning. En mångfasetterad utmaning*. Lund: Studentlitteratur.
- Fejes, A., & Thornberg, R. (Red.) (2009). *Handbok i kvalitativ analys*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Fouganthine, A. (2012). *Dyslexi genom livet. Ett utvecklingsperspektiv på läs – och skrivsvårigheter*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Fridolfsson, I. (2015). *Grunderna i läs- och skrivinlärning*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur
- Hartman, J. (2004). *Vetenskapligt tänkande. Från kunskapsteori till metodteori*. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Nielsen, C., (2005). *Mellan fakticitet och project: läs – och skrivsvårigheter och strävan att övervinna dem*. Diss. Göteborgs universitet, 2005. Göteborg. Tillgänglig på Internet: <http://hdl.handle.net/2077/8472>.
- Nilholm, C. (2006). *Inkludering av elever ”i behov av särskilt stöd”- vad betyder det och vad vet vi?* Stockholm: Myndigheten för skolutveckling, Forskning i fokus nr 28.
- Nilholm, C., & Göransson, K., (2013). *Inkluderande undervisning – vad kan man lära av forskning?* FoU- rapport nr 3. Specialpedagogiska skolmyndighetens webbplats: www.spsm.se.
- Persson, B. & Persson, E. (2012). *Inkludering och måluppfyllelse – att nå framgång med alla elever*. Stockholm: Liber AB.
- Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. ([Ny, rev. utg.2016]). Stockholm: Skolverket.
- Svenska unescorådet (2006). *Salamanca deklARATIONEN och Salamanca +10*. [Stockholm]: Svenska Unescorådet.

Svenska Dyslexiföreningen (2018). *Vad är läs- och skrivsvårigheter/dyslexi?* Hämtat 2018-09-28, kl. 11.00, från <http://www.ki.se/dyslexi/>.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
Från <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Jacobson, S. (2012). Hur kan vi se på läs – och skrivsvårigheter? I Nordman, Salo (Red.), *Dyslexi: aktuellt om läs – skrivsvårigheter. Andra boken*. (S.49–57). Stockholm: Svenska Dyslexiföreningen.

SOU 2013:58 *Lättläst: Betänkande av lättlästutredningen. Lättläst: betänkande*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer.

Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. (4., [omarb.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Referenslitteratur

Framgångsfaktorer i läs och skrivlärande: A practice oriented study with a starting point in school practice. (2013). Specialpedagogiska institutionen, Stockholms universitet, Stockholm. Hämtad från <https://ezp.sub.su.se/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=edsswe&AN=edsswe.oai.DiVA.org.su.88780&site=EDS-live> och omfattning = site

Inkluderande undervisning: vad kan man lära av forskningen? (2013). I *FoU skriftserie*. SPSM. Hämtad från <https://ezp.sub.su.se/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=edsswe&AN=edsswe.oai.dspace.mah.se.2043.18341&site=red-live> och omfattning = site

Bilaga 1

Missivbrev

Hej!

Vi heter Elife Ay och Sevinc Sener och studerar till Speciallärare på Stockholms Universitet. Just nu läser vi vår sista termin och nu är det dags för oss att skriva examensarbete (D-uppsats) på 15hp.

Syftet är att undersöka hur en inkluderande undervisning kan se ut. Hur läraren upplever en inkluderande undervisning och hur de arbetar/undervisar elever utan diagnos, men med läs-och skrivsvårigheter i årskurs tre.

Intervjuerna kommer att spelas in och användas enbart för undersökningens syfte. Materialet kommer att raderas när arbetet är färdigt. Intervjun kommer att ta cirka 30 minuter.

Vi som skriver detta examensarbete har följt de etiska forskningskraven, det första kravet är att informera dig om vår studie. Det andra kravet är informationskravet, vilket innebär att du som deltar gör detta självvalt och har rätt att avbryta samt endast svara på de frågor du vill.

En annan viktig aspekt är att den information som vi får kommer att vara konfidentiell. Vilket innebär att endast du som deltagare kommer att få förfogande till ert eget intervjumaterial och ta del av vår undersökning. Svaren från dig som intervjudeltagare kommer att avidentifieras och läsarna kommer inte att kunna urskilja, vem som har sagt vad. Ytterligare en viktig aspekt är att de uppgifter som vi samlat in av dig som informant kommer endast användas i uppsatsarbete (nyttjandekravet).

Har du funderingar och frågor kan du kontakta Handledare:

Gunnar Karlsson Gunnar.karlsson@edu.su.se

Stockholms Univeristet, 0704338049

Du tillfrågas härmed om deltagande i denna undersökning.

Vid intresse kontakta gärna oss!

Elife.goker@hotmail.se

Sevinc.sener@hotmail.com

Med vänliga hälsningar/ Elife & Sevinc

Bilaga 2

Intervjuguide

**Till oss! Undvik ja o nej. Ha Öppna frågor där intervjuaren berättar. Ingen bekräftelse!! Inget samspel!! Va intresserad av den andra personens svar.
Lätta frågor, som de enkelt kan besvara.**

-Kan du utveckla, upprepa sista orden d har sagt.

Viktigt att få konkretisering!! Vi vill få detaljerade beskrivningar.

1. Hur länge har du varit verksam lärare?
2. Hur ser verksamheten ut på din arbetsplats?
Stödord: personal, resurser, hjälpmedel
3. Vilka erfarenheter har du kring läs- och skrivsvårigheter?
4. Hur ser du på arbetet kring elever med läs-och skrivsvårigheter?
5. Hur bedriver du din undervisning med elever som har läs- och skrivsvårigheter?
6. Hur ser du på den enskilda undervisningen/alternativ mindre grupp?
7. Vad innebär inkluderande arbetssätt för dig?
8. Hur ser du som lärare på inkludering av elever med läs- och skrivsvårigheter?
9. Hur kan alla elever med läs- och skrivsvårigheter inkluderas i undervisningen?
10. Vilka råd har du till lärare som arbetar med elever som har läs- och skrivsvårigheter?
Konkreta tips?

Är det något mer du vill tillägga?

